№ 57 Ausgabe B.

ГОМАН

Беларуская Віленская часопісь
выходзіць два разы у тыдзень: у аўторкі і пятніцы.

Цэна с перасылкай і дастаукай да хаты: на 1 год—4 м. 80 фэн., на ½ году—2 м. 40 ф., на 3 месяцы—1 м. 20 ф., на 1 мес.—40 фэн.

Адрэс рэдакціі: Вільня, Віленская 33.
Адрэс адміністрації і экспэдыціі: М. Стэфанская 23.

Цэна абвестак: на 4-ай старане за радок дробнымі літэрамі—25 фэніг.; дробные абвесткі—па 5 фэн за слова. Абвесткі аб сьмерці—60 фэн. за лінейку дробн. друкам

№ 57 (253). Год III. Вільня, 23 ліпня 1918 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.)

Аб літоўскай справе.

«Nordd. Allg. Ztg.», орган нямецкага канцлера, пішэ ў нядзеляшнім нумэры з 21 ліпня:

„Недаўна выявілося, што адно літоўскае сабраньне (Körperschaft) выбрало гэрцога Ураха за караля Літвы. Як мы даведаліся, справа стаіць гэтак.

„Часьць Літоўскай Краёвай Рады бяз згоды Нямеччыны, па прыкладу польскай дзержаўнай рады, арганізавалася ў Літоўскую Дзержаўную Раду і выбрала пасьля бяз ведама нямецкага ўраду гэрцога Ураха ка караля Літвы. Незалежнасьць Літвы ў сваім часе **была прызнана Нямеччынай толькі з умовай, што маючая быць надпісанай конвэнцыя, да якой, ведама, належыць і справа аб дзержаўнай форме і аб заняцьці пасаду, будзе згодна з інтарэсамі Нямеччыны.** З гэтага вынікае, што ўсе справы могуць быць правамочна разьвязаны толькі ў цеснай еднасьці з нямецкім урадам. Гэтак за Літвой ня можэ быць прызнано права прыняць сваім адумам пастанову ў справе насаду,—**тым болей, што ў самавольна ўтворэнай дзержаўнай радзе нельга бачыць законнага прэдстаўніцтва Літвы.** Вестка, быццам гэрцог Урах прыняў карону, гэтак нязгодна с праўдай. Наадварот, самавольная пастанова і прэдлажэньне яго, трэба думаць, непрыемна зьдзівілі. У пытаньні аб літоўска-саксонскай пэрсональнай уніі, каторая ізноў разгледаецца прэсай, ніякай пастановы дагэтуль так сама не было".

22 ліпня.

Фронт нямецкага Насьледніка: Між Эн і Марн бітва трывае далей з незьменшаючайся сілай. Ня гледзячы на свае цяжкіе неўдачы 20 ліпня, ворагі сьвежымі дывізіямі і новымі панцырнымі самаходамі ізноў пачалі свае вельмі вострые штурмы проці нашых пазіцый. Яны адбіты. Палонные пацьверджаюць весткі аб цяжкіх стратах у ворагаў. Учорашні баевы дзень закончыўся ізноў поўнай удачай нямецкага аружжа. Між Эн і Гартэн пасьля найсільнейшага барабаннага агню пачаліся нараніцы пяхотные штурмы ворагаў. Між Суассон і Гартэн яны зламаліся ўжо перад нашымі лініямі. На поўначы ад Вільмонтуар часьці ворагаў на момэнт перайшлі цераз дарогу Суассон — Шато-Т'ері. Контратакай яны былі цэлком адкінуты. Вільмонтуар і Тіні былі цэнтрамі бітвы, каторая дзякуючы нашым контратакам скончылася для нас удачна. На палудзенным заходзі ад Суассона атакі былі спынены нашым агнём або зламаліся с цяжкімі стратамі. Паабедзі ворагі новымі сіламі атакавалі наабапал Урк. Пасьля цяжкіх бітв контратакамі штурмы ворагаў адбіты. На поўначы ад Шато-Т'ері сільные атакі ў вечары зламаліся с цяжкімі стратамі. На фронце Марны—артылерыйскі агонь. Між Марнай і Ардр англіцкіе і францускіе атакі крывава адбіты.

ЭССЭН. Галава нямецкіх умяркаваных соцыал-дэмакратаў, Шэйдэманн, заявіў, што віна немагчымасьці абмена думкамі між соцыал-дэмакратамі ўсіх старон падае на Англію. „Мы не пацерпім, каб наша земля ў гэтай вайне была разгромлена, бо як-раз нямецкі работнік пацярпеў-бы ад гэтага найболей.

ПАРЫЖ (Гавас). В. прэфэкт паліцыі, Монурі, аддадзен пад суд за зносіны с цэнтральнымі дзержавамі.

ВАШЫНГТОН. Амэрыканскі транспорт «Karpatia», 13.603 тонны, едучы заграніцу, затоплен торпэдай.

ВАШЫНГТОН (Рэўтэр). 20.VII. Марское міністэрства наказывае:

Сягоньня раніцай затануў амэрыканскі крэйсэр. Выратаваны 335 душ. Аб прычынах здарэньня нічога невядома.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). У паўночных водах нашы падводные лодкі ізноў затапілі 16.500 тонн.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 20.VII. У Сяродземным моры нашы падводные лодкі ізноў затапілі 3 параходы ёмкасьцю разам 17.000 т.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Навакол Англіі затоплено 12.000 тонн.

Рэдакція „Гомана" просіць усе пісьмы, рукапісы да друку, карэспандэнціі, газэты і т. п. пасылаць ёй **ТОЛЬКІ** па адрэсу: **Віленская вул. 33, кв. 1.**

Вільня, 23 ліпня 1918.

Барацьба двох волатаў на Заходзі дайшла, бадай, свае найвялікшае сілы. На Іпры, на Эн, на Марне наступленьне з аднаго боку зьменяецца контр-наступленьнем з другога,—і калі раней між баталіямі былі даўжэйшые перарывы, цяпер удар ідзе за ўдарам, быццам куюць два вялізарные малаты. Толькі с кавадла ня іскры лятуць, а кроў чэлавечая ліецца...

Разьвязка сусьветнае вайны, бязспорна, набліжаецца, — і калі пасьля пэрыаду страшэнных баталій, які цяпер пачаўся, не зразу настане мір, дык усё-ж, трэба думаць, вайна пачне заціхаць: ня скора ўдасца ваюючым дзержавам папоўніць свае страты людзьмі і сабраць новые запасы ваенных матэр'ялаў, гэтак шчодра ўжываных цяпер. А заціхнуўшая на нейкі час аружная барацьба ўжо не адновіцца з даўнейшай сілай.

Сучасная вайна не знае нічога падобнага ў мінуўшчыне: яна захапіла ўсё жыцьцё — усе галіны яго як у ваюючых старонах, так і ў нэўтральных. А за чатыры гады ваеннага палажэньня людзі так ужо прывыклі да вайны, што іншым здаецца, быццам яно і ня можэ быць іначэй, быццам тое, што было перад вайной, гэта толькі нейкі сон,—нейкі далёкі-далёкі ўспамін з мінуўшчыны. У той момэнт калі ўрэшці вайна закончыцца на ўсенькім сьвеце, цяжка будзе прыспасобіцца да нормальных варункаў тым, хто гэтулькі часу жыў у акопах—закапаўшыся, як крот, у зямлю.

Чацьвёрты год вайны дажывае свае апошніе дні. І чым даўжэй яна зацягнецца, тым цяжэйшые будуць яе рэзультаты. Ужо цяпер можна сказаць, што і пабядзіўшые, і пабітые—усе роўна праіграюць у гэтай вайне, прынамсі с пагляду на сучасные пакаленьні. Але такая ці сякая разьвязка вайны будзе мець вагу *для пакаленьняў патомных*: ад яе будзе залежаць магчымасьць свабоднага іх разьвіцьця, будзе залежаць іх экономічная свабода.

Беларуская мова у Касьцеле.

Беларуская мова, каторую ў 1839 годзе цар Мікалай І забараніў ужываць у касьцёлах і цэрквах, цяпер ізноў варочаецца ў сьвятыні. На перадзе ў увядзеньні беларускай мовы ў сьвятыні ідзе каталіцкае духавенства. Праваслаўнае духавенства ідзе ў гэтай справе ззаду і, пэўне, будуць шкадавацца праваслаўные сьвяшчэнікі, што пушчаюць у аддаль гэтакую важную справу, як увядзеньне беларускай мовы ў Царкву на Беларусі.

Я хачу тут напісаць некалькі радкоў аб беларускай мове ў Касьцеле на той бок старога фронту. На гэты бок старога фронту выжэйшай духоўнай уласьцю ў Віленскай дыэцэзы былі ксяндзы палякі, каторые шыручы польшчыну, заціскалі і выганялі ўсё беларускае, нават с шкодай для каталіцкага Касьцёла. Дзеля гэтага ксяндзы беларусы на гэты бок старога фронту не змаглі зрабіць і маленькай часьці таго, што зроблено ксяндзамі, сьвядомымі беларусамі, на той бок старога ваеннага фронту. Праўда, каталіцкі Касьцёл у Магілёўскай і Менскай дыэцэзыях не аслабаніўся яшчэ ад шкоднага польскага кіраваньня. Але ў дыэцэзыі Магілёўскай выжэйшые кіраўнікі Касьцёла на Беларусі заўсёды адносіліся з меншай крыўдай да беларусаў, адносіліся да нас справядлівей чымся ў дыэцэзыі Віленскай, дзе выжэйшые кіраўнікі, чужые нам ксяндзы палякі, проста зьдзекуюцца над усім нашым родным, беларускім. Што датычэ беларускага народу, дык ён усюды глыбака любіць сваю мову і з вялікай радасьцю і ўдзячнасьцю прымае яе ў сьвятынях; шкодзіць, ведама, часта польская агітацыя, дый агітацыя вельмі нягодная.

Яшчэ перад вайной часамі можна было пачуць беларускае казаньне ў касьцеле. Гаварылі па беларуску казаньне ў некалькіх парахвіях, ды часамі на вялікіх урачыстасьцях, фэстах, с прыехаўшых шмат ксяндзоў ні той, то другі скажэ казаньне па беларуску. Але гэта быў толькі крык, што праўда яшчэ ня ўмёрла, крык, што жыве Беларусь. З рэвалюцыей у Расеі пайшлі беларускіе казаньні на той бок старога фронту шмат шырэй і былі ўсюды вельмі горача прыманы народам. Але вялікае сьвята меў каталіцкі Касьцёл на Беларусі, асвабаджаны ад путаў польшчыны, вялікае сьвята мела беларуская мова—гэта летась улетку 1917 году, як Яго Эксцэленція біскуп Ропп візытаваў касьцёлы на Беларусі. Па загаду біскупа Роппа былі ўведзены беларускіе казаньні. Біскуп Ропп падчас свае візытацыі, пачынаючы ад Дзісны, загадаў гаварыць казаньні па беларуску у імя прынцыпу Каталіцкага Касьцёла, каторы ад апостальскіх часоў прамаўляе да кожнага народу ў яго роднай мове. Сваім загадам біскуп Ропп таксама прызнаў права беларускага народу ўжываць у Касьцеле сваю мову. Падчас візытацыі кс. біскупа Роппа гаварылі казаньні па беларуску, між іншымі, гэткіе ксяндзы: Годлеўскі, А. Станкевіч, Цікота, Лісоўскі, Эйсмонт, М. Шолкевіч, Аўгустыновіч, Бобіч, Пётроўскі, Олешкевіч і інш. Усюды народ прыняў беларускіе казаньні з найвялікшай радасьцю. Напрыклад, у сямёхтысячнай парахвіі Ваўкалаце кс. Эйсмонт хацеў даведацца волю народу і прад казаньнем зьвярнуўся да людзей з гэткімі словамі: «Буду мець казаньне аб бежаваньні, як хочэце, каб гаварыў

па польску ці па беларуску, хто за тое, каб па беларуску нехай падыме руку ўверх» — і якга ўвесь народ, што быў у касьцеле, падняў рукі ўверх; кс. Эйсмонт пачаў казаньне па беларуску.

У Крывічох народ дзякаваў Яго Эксцэленціі за беларускіе казаньні і ад'еждЖаючых беларускіх казнадзеяў засыпаў краскамі (кветкамі), просючы, каб часьцей да іх прыежджалі гаварыць беларускіе казаньні. У Мосары народ прасіў кс. біскупа пакінуць у іх парахвіі ксяндза М. Шолкевіча, кажучы «што гэты ксёндз і дзяцей нашых будзе вучыць па беларуску».

У Красным праваслаўные, пачуўшы ў зразумелай для іх мове казаньне, выйшаўшы с касьцёла, голасна гаварылі, што каталіцкі ксёндз сягоньня праўду сказаў.

У Маладэчне кс. М. Шолкевіч, бачучы ў касьцеле шмат уцекачоў с Польшчы, ня ведаў ці мае гаварыць казаньне па беларуску і зьвярнуўся с пытаньнем да кс. біскупа. Кс. біскуп папытаўся, ці ёсьць у касьцеле беларусы каталікі або праваслаўные і, калі адказалі, што ёсьць, загадаў гаварыць па беларуску...

Яго Эксцэленціі кс. біскупу Роппу належыцца пашана, хвала і падзяка, што першы с паміж вышэйшых кіраўнікоў Каталіцкага Касьцёлу ў Беларусі на практыцэ прызнаў правы беларускага народу ў Каталіцкім Касьцеле, што першы аднёсься справядліва да беларусаў.

Я. Янучонак.

Цукраварні на Беларусі.

(Страніца з гісторыі прамысловасьці на Беларусі).

Быў час, калі на Беларусі рабілі свой цукар і не было патрэды купляць яго ў чужой старонцы. Праўда, даўнейшые людзі больш мелі часу, або, праўдзівей кажучы, больш былі працавіты за нас, вось дзеля таго і стараліся ўсё патрэбнае для жыцьця рабіць у сябе, каб свае грошы аставаліся ў краю.

Гэткая разумная эканамічная пастанова прыдалася-бы нам і сягоньня. Калі добра разгледзецца навакол, дык пабачым, што лішне многа ўжо мы купляем, так што цьвёрда і пэўна можна сказаць: *мы больш спажываем, чым прадукуем.*

Разумная эканамічная гасударсцьвеная гаспадарка зводзіцца да таго, каб разьвіваць сваімі сіламі і сваім капіталам усё тое, што край можэ даць, каб зьменшыць чужы непатрэбны нам прывоз тых прадуктаў, якіе або ў нас ёсьць, хаця і непераробленые, або каторые можна нам самым вытварыць.

Адным с такіх прадуктаў у нас ёсьць цукар. Быў час, калі амальня ў кожнай лепшай гаспадарцы рабілі самі гаспадары цукар дамовым спосабам, с чаго і перайшлі с часам да вырабу ў спэцыяльных фабрыках. Беларускі цукар славіўся нават у Польшчы, скуль да нас прысылалі людзей дзеля навукі цукраварства. Вось затым і трэба нам разглядзецца ўважна ў гісторыі нашага цукраварства.

Цукраварства ў Эўропе пачалося ў першых гадох 19-га сталецьця, перайшло затым у Польшчу і адначасна на Беларусь. Есьць сьляды, што дамовым спосабам рабілі ў нас цукар яшчэ ў 18-м сталецьці: у пісаных кніжках „Сэкрэты Гаспадарскіе“ вельмі часта можна спаткаць парады, як рабіць цукар.

Цукраварства на Беларусі расцьвіло ў дамовай самадзельнай фабрыкацыі, каторая, будучы больш даступнай, здавалася быць адзінай формай, у якой цукраварная прамысловасьць магла тут здабыць моцны фундамэнт. Гэтая дамовая самадзельная фабрыкацыя трывала ў 19-м сталецьці каля 30 гадоў, прычыняючыся тым самым да разьвіцьця і праўдзівай фабрычнай гандлёвай прадукцыі, як на Беларусі, так нават і ў Польшчы і на Украіне.

Першая цукраварня на Беларусі была аснована ў вёсцы Боцькі, недалёка ад мястэчка Тыкоціна ў Беластоцкім павеці. Была яна ўласнасьцю графа Яна Патоцкага і аснована была адначасна с цукраварняй у Чэнстоціцах (Польшча) і с цукраварняй у Пузьніках (Галіцыйская Украіна). З гэтых трох цукраварняў істнуець цяпер толькі адна ў Чэнстоціцах, каторая так разьвілася, што лічыцца цяпер аднэй з найбольш вялікіх у цэлай Польшчы.

Аб цукраварні ў Боцьках маем весткі даволі, праўда, скупые. Польскі месячнік „Piast“ у 1819 годзі ўспамінае: „У маёнтку Боцькі істнуець вялікая рукадзельная фабрыка цукру з буракоў, аснованая панамі Мартэном, д'Обіньё і Доасан“. Як відаць з гэтага, спэцыялісты тэхнікі, збудаваўшые і пусьціўшые ў ход гэтую цукраварню, былі французы, але калі па праўдзі фабрыка пачала працаваць — нам невядома. Есьць яшчэ і другая заметка аб цукраварні ў Боцьках у гэтым самым месячніку «Piast» за 1830 год і датычэ больш самае тэхнікі цукраварства: стацьцю напісаў І. Бэлза пад загалоўкам: „Аб самых новых паляпшэньнях у фабрыкацыі цукру з буракоў“.

Другой фабрыкай цукру на Беларусі была цукраварня ў Малодаві, Кобрынскага павету, аснованая панам Александрам Скірмунтам у 1830 гаду. Дата гэта ўжо пэўная, бо ў двох аддзельных выданьнях знаходзім аб гэтым весткі. У біографіі Александра Скірмунта, памешчэнай у польскай „Энцыклопэдыі“ Оргельбранда, як і ў польскім „Слоўніку Географічным“, успамінаецца, паміж іншымі яго заслугамі ў разьвіцьці роднай прамысловасьці, і заслуга разьвіваньня краёвага цукраварства. З гэтых двох выданьняў і даведываемся, што цукраварня ў Малодаві спалілася ў 1835 годзі.

Меньш яшчэ маем ведамасьцей аб дзьвёх другіх цукраварнях, якіе ў гэтым самым часі аснаваліся: адна — ў Карэлічах, Навагрудзкага павету, а другая — ў Дабосьні, Бабруйскага павету.

Аб цукраварні ў Карэлічах маем ведамасьці с польскай кніжкі: «O domowym wyrobie rafinowanego cukru z buraków oraz o uprawie buraków na Litwie». Кніжка выдана ў 1837 годзі, як сказано ў прадмові: «дзякуючы аснаваццелям першых фабрык гэтага гатунку на Беларусі, а асабліва найбольшай і найпрыгажэйшай у Карэлічах». Значыцца, ў 1837 годзі фабрыка ў Карэлічах працавала ўжо, аднак вядома, што не надта адбегла яна ад пачатковага простага ўстройства, не кажучы ўжо аб тым, што не надта на шырокую нагу была яна па праўдзі пастаўлена. Апіраемся ў гэтым на ведамасьцях, што кіраўнік яе, д'Обіньё, ў 1838 г. карыстаўся з гэткіх самых прылад і спосабаў, якіе ўжываліся тагды і ў дамовай гаспадарскай прадукцыі цукру. Александар Ельскі так пісаў у 1883 годзі аб цукраварні ў Карэлічах: «Была тута ка прад 30 гадамі вялікая цукраварня, закрылася аднак с прычыны недахвату дроў на паліва».

Цукраварня у Дабосьні, Бабруйскага павету, вядома нам з заметкі 1881 г., друкаванай у польскім «Слоўніку Географічным»: «Прад 30 гадамі істнавала тут першая і адзіная ў значным разьмеры цукраварня, а цукар Булгака вядомы быў шырока».

(Канец будзе).

У Вільні і ваколіцах.

× **Беларусы ў Адэсе.** Ад прыехаўшых надовічы з Адэсы даведываемся, што беларусы ў Адэсе добра арганізаваны. Беларускі Камітэт клапаціцца аб беларускіх уцекачох і ваенных, жывучых у Адэсе. Выезджаючым у Бацькаўшчыну Камітэт выдае „Пасьведчэньні“.

× **На вучыцельскіе курсы.** Беларусы жадаючые запісацца на лаДжэны ад 15 жніўня ў Сьвіслачы курс дзеля падгатоўкі беларускіх вучыцялёў, а такжэ літвінкі, якіе хацелі-бы паступіць на лаДжэные ад 1 кастрычніка ў Коўне курсы для літоўскіх вучыцеляк, павінны чым-хутчэй заявіць аб гэтым у Stadtschulrat'а, Дамініканская 3, пакой 10.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошніе дні была (па Цэльсію):

	найвыш	найніж.
18 — 19	+ 20,2°	+ 8,6°
19 — 20	+ 20.4°	+ 8,0°
20 — 21	+ 20.6°	+ 12,7°
21 — 22	+ 2[illegible],5°	+ 7,6°

БІБЛІОГРАФІЯ.

Алесь Гарун. Матчын дар. Думы і песьні 1907—1914. Выдана коштам Народнага Сэкрэтарыату Беларусі. Менск 1918.—128 стр.

У песьняроў Маладой Беларусі кідаецца ў вочы адна вельмі цікаўная рыса: блізка ўсе яны пачынаюць зборнікі сваіх вершаў самаўніжаючай заявай, што яны — не паэты.

Вядзецца гэта, здаецца, з лёгкай рукі нябошчыка Янкі Лучыны (Неслухоўскага), каторы глядзеў на сябе толькі як на выразіцеля дум і перэжываньняў свайго народу.

„Не я пяю: народ Божы
„Даў мне ў песьні лад прыгожы
„Бо на сэрцы маю путы
„І з народам імі скуты...“

казаў ён на пачатку свае «Вязанкі». Але такі перанос крыніцы творства ў народ толькі пацьверджае, што той, хто здалеў дайсьці да глыбі душы народнай і ў артыстычнай форме даць выражэньне ўсіх перэжываньняў свайго народу гэта-ж і ёсьць паэт песьняр народны! Тымчасам і Янка Купала ў «Жалейцы» станоўча вырэкаецца пачэснага тытулу паэта:

„Я не паэта,—о, крый мяне Божэ!...“

І Алесь Гарун у толькі што [illegible]пым сьвет „Матчыным дару“ кажэ, што [illegible] ён — „не паэт“. Благі гэ[illegible]а тон — і тым горшы, [illegible]гінальны. Ды ажно што зусім не ар[illegible] пэтым, гледзячы прыкра пісаць аб [illegible] томік вершы на пекна выданы [illegible]тка на шаў Алеся Гаруна (вінь[illegible]).— аблОжцы работы Р. Земкевіча, вершаў, якіе становяць бязспорна цэнны ўклад у нашу красную літэратуру.

Вершы гэтые — ня новые: яны напісаны ў 1907—1914 гадох у Сібіры, куды аўтар быў выслан за палітычную работу між сваім народам. У няволі, пры цяжкай рабоці наш песьняр знаходзіў час і энэргію да паэтыцкай працы, да якой рвалася яго душа, і вось як ён сам апісвае момэнты свайго творства:

Францішк Олехновіч.

На Антокалі.

П'еса ў 3 актах са сьпевамі і танцамі.

(Гл. „Гоман“ № 56).

ЗОСЬКА.

Што я — сама? Ты першы пачаў! Ты мужчына, — ты павінен быць асьцярожны, а не я — дзяўчына!.. О Божэнька! што цяпер будзе?! Вось пачне цяпер брэхаць гэная шэльма, язык-жэ яе вядомы ня толькі на Антокалі, а ува ўсей Вільні! Яна-ж усё раскажэ! Ах, што я цяперака зраблю!!..

ЮЗЮК.

Зосенька! Супакойся! Мацеіха мо' не пабачыла...

ЗОСЬКА

(ходзіць па сцэне знэрваваная).

Але! не пабачыла! Яна — не пабачыла! А ён каб хаця засунуў хвіранку! Ні аб чым не памятае! (Юзюк хочэ засунуць хвіранку). Але!.. Ужо спасьніўся!..

ЮЗЮК

(падходзіць да Зоські і хочэ ўзяць яе за руку).

ЗОСЬКА.

Ідзі вон! вон з маіх вачэй! Гэта ўсё праз цябе! Уся беда праз цябе! Вон! каб я цябе больш не бачыла!

ЮЗЮК

(стаіць праз момэнт ня ведаючы, што рабіць, пасьля с пастановай).

Але?? Добра! (бярэ шапку) Бывай здарова! (выходзіць).

ЗОСЬКА.

Ідзі да чарта!

З'ява 10.

ЗОСЬКА.

Ах, беда,—што з гэтага будзе! Дык-жэ гэтая баба не стрымае языка за зубамі! Яна ўсім раскажэ — і Ігнату скажэ... Як я цяпер буду глядзець людзём у вочы!...

З'ява 11.

ЗОСЬКА і МАЦЕІХА.

МАЦЕІХА (уходзіць).

Дзень добры! ці не перэшкаджаю?

ЗОСЬКА.

Добры дзень!.. А чаму-ж гэта пані можэ перашкодзіць?

МАЦЕІХА (хітра).

Я ня ведаю... Я так толькі папыталася...

ЗОСЬКА.

Сягоньня-ж нядзеля, а ў нядзелю ніхто не працуе — якжэ-ж вы маглі перашкодзіць?

МАЦЕІХА.

Ах, праўда! — сягоньня нядзеля, а ў нядзелю нельга перэшкодзіць!

(Паўза).

ЗОСЬКА.

Мо' пані Мацеіха вып'е гэрбаты?

МАЦЕІХА.

Вельмі дзякую. Я ўжо піла... А дзе-ж пані Вінцэнтова?

ЗОСЬКА.

Мама пайшла на рынак... Маеце, пані да яе інтэрас?

МАЦЕІХА.

Не, я так сабе прыйшла, пагутарыць, даведацца, што чуваць, бо я перэпужалася: захварэў хто — барані Божэ! — ці што?

ЗОСЬКА.

Чаму вы так думалі?

МАЦЕІХА.

Бачу: Язэп ляціць, як звар'яцеўшы і — шмых! да аптэкі! Думаю: нашто-ж яму да аптэкі?—лекі купляць. Захварэў значыць нехта

Часам праца ў дзень кіпіць,—
Цярплю і я прыгон!—
Аж косьць аб косьць ў плячу
рупіць...
Пачуеш ў сэрцы звон..
Ухопіш зык, за ім—другі;
За тымі больш ідуць,
Злюцца ў шых даўгі-даўгі.
І цэлы дзень гудуць.
Загасьне дзень, іду дамоў,
Кладуся спаць,—і ў ноч
Цякуць радкі зьвінячых слоў,
І сон адходзіць проч.
Тады пішу. Перад вачмі
Нясецца зданьняў рой...
(*«Людзям»*)

Трэба шчыра сказаць, што там, дзе перад нашым песьняром паўстаюць абразы роднага краю, ён паднімаецца на вышыню праўдзівага мастацтва. Вось, для прыкладу, яго верш *«У прыпар»*:

Прыпарыла,
Нахмарыла
І ўдарыло!
—Сьвяты Ільля...
Маланка ўраз зьявілася,
Мільгнула і зваліласа,—
І дожджыкам абліласа
Гарачая зямля.
Кроплі разам, згодна, жвава
Пояць ўсё, што хочэ піць:
Збожжа, дрэвы, кветкі, травы,—
Вулкі хочуць затапіць,
Б'юць у стрэхі, мыюць шыбы,
Мыюць хаты, мочаць сад.
У рэчцы спожыў маюць рыбы...
—Хто ў прыпар дажджу не рад?

Сьцішаецца,
Зьменшаецца,
Унімаецца.
—Нема!
І слонка паказалося,
Маўляў, само купалося;
Прыемна усьмехаецца,
Блішчыць, пераліваецца,
Яскрава адбіваецца
На траўцы, на лісточку,
У рэчцы, ў раўчачочку,
На вулачцэ, ў садочку;
Земля ўздыхае поўнымі,
Шчасьлівымі, чароўнымі
Грудзямі усіма.

У аддзелі «Праявы роднаг.» маем цэлую жменю такіх вершаў: «Весна», «Вецяр», «Салавейка», «Асеньні сьпеў», «Песьня» і інш. Між інш. асаблівую увагу зьвертаюць на сябе вершы, у якіх Алесь Гарун ударае ў народны тон («Сын», «Песьня — у зб. Новай песьні», «Габруська»): тут бачым усе элемэнты народнае песьні, толькі тое, што ў народу выліваецца само сабой, тут ужыто сьвядома—дзеля ўзмацаваньня артыстычнага ўражэньня. Форма вершаў—багатая і зьменяецца залежне ад настраеньня, ...д апеванай тэмы; сустрэчаецца вельмі ... арыгінальная будова вершаў («Нак...ол», «Мая люба», «Песьня-звон» і інш.). А сіла ...бові да свайго роднага абвевае ўс... гэта асаблівым чарам.

А... апісаньняў лірычных паэт пераход...зіць да бытавых: жыцьцё роднае вёскі паўстае прад ім, як жывое, з усімі сваімі сумнымі і вясёлымі рысамі і здарэньнямі („Варажба", „Канец Паўлючонка" і т. д.). Ды ўсюды—жывая, абразовая мова, верш зычны, гармонійны, форма добра выдзержаная.

А ўсё-ж такі апісаньні прыроды і жыцьця—гэта толькі частка творства Алеся Гаруна: у сваіх вершах ён вельмі многа месца дае разважаньням аб жыцьці, аб сваім краю і народзі і т. д. Тут найбольш ярка выяўляецца гарачы патрыятызм песьняра. А там, дзе ён зьвертаецца да адвечных крыўдзіцеляў беларускага народу, верш яго грыміць, бытцым трубны зык, і ён кідае вострые, рэзкіе словы «Юдам»:

Да вас, паны, што голасна крычыце
Аб прыязьні сваей да «беднага народу»,
Што раіце па лісьсяму: «маўчыце!
«Нядоўга вам дамо багацтва, волю, згоду»,—
Да вас мой гэты верш і словы ўсе благіе,
Бо словам вы адны, а справамі другіе!

. . . .

З усіх бакоў на послугі уціску
Чаргою воўчаю зьяўляецесь усюды,
Дзе клічуць вас для крыўды, для націску
На праўду вечную... вы... імя вам—Юды!
Ідзіце ж проч! Бязплодна ваша трата
На ласкі лісьсіе. Пакіньце слова «брат»!
Вы—цяжкі сон. Каты... Вы горэй ката!
Кругом праклятые, вам бацька, брат—дукат!

Паэзыя Алеся Гаруна ў гэты час, калі ўсе сілы народу трэба напружаць дзеля будаваньня свае вольнае і незалежнае Бацькаўшчыны, робіць прыемнае ўражэньне сваей сьвежасьцю, сілай, размахам. Тут нема мейсца для енкаў і нарэканьняў, якіе так любілі сучасные яму беларускіе паэты—асабліва пачынаючые. Новай, жывой струёй адаб'юцца ў сэрцах беларусаў радкі вершаў Гаруна, каторы, хоць і шмат гараваў у сваім жыцьці, ды не утраціў гарту душы, а, наадварот, у муках вырастаў і гартаваўся, каб пасьля у творскай працы аддаць Матцы-Беларусі ўсе свае сілы.

А. Н.

З усяго Краю.

Суды ў Об Ост.

Цяпер у нашым краю ёсьць 59 міравых судоў, каторые пабіты на 5 судовых округаў—пры пяцёх акружных судох: у Лібаве, Коўні, Вільні, Сувалках і Беластоку. Арганізацыя судоў заведзена ў нас па загаду 1 марца 1916 г. і ўстанавіла гэткіе ступені: міравые суды, акружные суды і найвышэйшы суд. Ад расейскіх судоў пры занятцьці краю нічога не асталося, бо яны былі вывезены расейскім урадам.

Наладжэны ў апошнім часе новые міравые суды ў Якобштаце—для Фрыдрыхштацкага пав., у Субаце—для Іллукштскага і ў Белай Весі— Белавескага. Міравые суды ў Сьвіслачы і Васілішках с прычыны скасаваньня Сьвіслацкага і Васіліскага паветаў закрыты.

Ваенна-палонные літвіны.

Паварот літоўскіх ваенна-палонных задзержываецца труднасьцю транспорту і ня можэ быць закончэн у найбліжэйшым часе Прэдстаўнікі нямецка-літоўскага тавырыства аб'едуць у найбліжэйшым часе табары, дзе ёсьць палонные літвіны.

ГОРАДНЯ. У аднэй кабеты на Александраўскай вуліцы зладзеі ўкралі бялізну, апратку і 2 левые чэравікі. Сьпешаючыся, яны пакінулі два правые чэраві кі і гэтак зрабілі валадзеліцы пры цяперашніх варунках вялікую шкоду, ды самы ня мелі ніякае карысьці.

Зладзеі забраліся ў стайню да аднаго рамізьніка і с стаяўшай там павозкі пазрэзалі ўсю скуру.

ВОЛПА. Рубін Лазароўскі прысягнуў на міравым судзе ў Ваўкавыску, што ён у аднэй селянкі ніколі не купляў сьвіньні. Пад націскам сьведкаў ён прызнаўся, што прысягнуў крыва. За фальшывую прысягу ён засуджэн на год у вастрог.

ГОЖА. 10 ліпня жандар сустрэў цэлы табор вазоў з Лапенак з дровамі з двара Буднікі. За кражу лесу, падарожу без пазваленьня і ў начы і без загаданых уласьцямі табліц з адрэсамі гаспадароў на іх вазох селян аддалі пад суд.

КУЗЬНІЦА. Уцекач Сьцепан Азурак вярнуўся дамоў, прабыўшы ў Расеі тры гады. Ен заявіў старасьце, што яго загадаў спаўняць ня будзе, а на грозьбу сказаць жандару адказаў:

«Я прайшоў цераз усю Расею і не баюся тваіх жандароў». Калі прыйшоў жандар, каб яго арэштаваць, ён памкнуўся супраціўіцца. Азурка аддалі пад суд за неслухмянасьць і праціўленьне ўласьці.

НАУМАЎЦЫ. Селянін Адвард Данілевіч 26 красавіка сёлетняга году напаў на гасьцінцы на гандляра Язэпа Біржанскага, абрабаваў яго і памыкаўся забіць. Пракурор у акружным судзе дамагаўся для яго кары сьмерці. Суд засудзіў Данілевіча ў вастрог на ўсё жыцьцё

ЗАНЕВІЧЫ, Лунскага пав. У тутэйшага ксендза ўкралі с хлева карову. Удалося дайсьці, што гэта зрабілі Экштэйн з Індуры і Любіч з Горадні. Пры арэшце яны памыкаліся падкупіць міліцыянта, сулячы яму 45 руб.

ПОНЕВІЧ. У начы на 12 ліпня згарэло гумно аднаго гаспадара, як усё паказвае — ад падпалу.

ДЗЬВІНСК. За арганізацыю разбойніцкіх банд і нашэньне аружжа палявы суд засудзіў на расстрэл муляроў Юрыя Вішнеўскага, Ціта Аксёнава, работнікаў Сямёна Калесьнікава і Грыгора Варну, ды рамізьніка Мікалая Пастушонка. Прысуд споўнен 15 ліпня. За ўчасьце ў змове проці нямецкіх войск, аб якой ужо пісалося, засуджэны яшчэ дзьве асобы на 15 гадоў у катаргу і адна — на 5 гадоў.

КОУНА. Жонка аднаго шчэпільніка вагонаў, 20 гадоў, у сераду атруцілася атрутай для мышэй. Думаюць, што прычына — мэлянхолія.

У часе рэмонту ў башні сабора між бэлькамі знайшлі гранату дыамэтру 7,5 цм. Небаспечны знаход—сьведка бітв 1915 году, калі немцы артылерыйскім агнём стараліся сагнаць з башні расейскага наглядчыка.

ЛІБАВА. Устаноўлены рэгулярные рэйсы: Любэк—Кенігсбэрг — Лібава — Рыга — Рэвель і Штэтін — Гданск—Мэмэль — Лібава — Рыга — Рэвель.

МІТАВА. Як і ў Літве, сёлетні ўраджай рэквізован Militär-Verwaltung'am Kurland.

Украіна.

КІЕУ (В.Т.Б.). 18 VII. Агульнаўкраінскі конгрэс камісараў народнае прасьветы пастанавіў украінізаваць усе новаадкрываные вышэйшые школы. Навука расейскай гісторыі с праграм іх выключаецца. Гэтман сказаў на конгрэсе прамову, клічучы да тварэньня нацыянальнае культуры, але разам з гэтым ня нішчыць без разбору старых культурных цэннасьцей.

У Харкаве арэштавалі главнакамандуючага палудзеннай большэвіцкай арміі, Дыко.

КІЕУ. Адэская работніцкая рада пастанавіла разьвязацца, бо

ЗОСЬКА.

Да аптэкі? ч...гож-бы ён паляцеў да аптэкі? гм!.

З'ява 12.

ТЫЕ Ж і МІХАЛІНА.

МІХАЛІНА

(уходзіць с кошыкам).

МАЦЕІХА.

Дзень добры, пані Вінцэнтова!

МІХАЛІНА.

Дзень добры, пані Мацеёва! Ах, вось дарожыня страшэнная! Што з гэтага далей будзе—ня ведаю! За масла на рынку просяць два злоты грошы дзесяць за фунт, яйкі—рубель за капу—страшэнная рэч!..

МАЦЕІХА.

Эх, цяжка жыць! Ды што-ж ужо казаць нам бядоце, калі нават пані Вінцэнтова нарэкае!

МІХАЛІНА.

Дык якжэ-ж не нарэкаць, калі кожны толькі і глядзіць у кішэнь, каб нешта вырваць.

МАЦЕІХА.

Праўда, панечка, шчырая праўда! Ах, подлы сьвет, подлые людзі!.. Прыходзіць, бачыце сягоньня да мяне Антоніха і кажэ: „Вось маюць шчасьце гэтые Сьліжыкі—значыць вы!—злавілі гэтага Радзівілловіча—кажэ—і задзіраюць цяпер нос у гару! Бацька—кажэ—знакам тым пан Вінцэнты!—стары п'яніца, маці—знакам тым вы, панечка!—кажэ—вядомая ведзьма, а дачка—кажэ—будзе такая ж с часам, як і маці.

МІХАЛІНА.

Ну, ну? што далей?

МАЦЕІХА.

Далі-Бог! так і кажэ: „і дурная—кажэ—і ня пекная, вось твая Ельжуся—кажэ да мя...э—і пякнейшая і разумнейшая, а шчасьця н... ...ога не мае"... Аб пану Ігнаце казала ўжо та... ...э рэчы, што мне нават сорамна сказаць такі... ...на.

МІХАЛІНА

(кіпіц... ...ь ад злосьці, але зьдзержываецца). голас... Ну, ну? і што далей?

МАЦЕІХА

Дык я, панечка, як абурылася на яе, як пачала ёй ка...заць: «А вам кажу — якое да гэтага дзела? Што? зайздруеце пэўне нашай каханай Зосі?!» і такую ўжо я выцяла ёй рэпрымэнду, што доўга папамятае.

...ІХАЛІНА.

На што казаць... пустое! Гэта мусіць вы казалі ёй гэтые аб н...ас пашкудзтвы, а яна толькі слухала ды па...тагала вам.

МАЦЕІХА.

Што вы? што вы кажэце!?

МІХАЛІНА.

Кажу, што вы больш за ўсіх брэх...ць любіце!

МАЦЕІХА.

А каб я так з гэтага мейсца не ўстала, як гэта не праўда!.. Вось якая для мяне падзяка за маё добрае сэрцэ!

МІХАЛІНА.

Ведаю, добра ведаю, якая з вас птушка! Язык маеце бытцым брытву. Мне вось цяпер, толькі-што, казалі, на рынку, што вы аб нас гаварылі! Я ўсё ведаю! Дык годзе ўжо!.. Цяпер нічога не зробіце! Думаеце, што можэце нам сваёй брахнёй, пашкодзіць? — Ніколі!! Думаеце, што Ігнат мо' ажэніцца з вашай Эльжусяй? — Ніколі!!

МАЦЕІХА.

Гэта вы мне кажэце?! Мне?! Я ад усяго сэрца...

МІХАЛІНА.

Ды табе, табе!!. Каму-ж, як не табе, — гадзіна!.

МАЦЕІХА.

Вось як! пачэкайце-ж!.. Больш нага мая не пераступіць гэтага парогу!

(Далей будзе).

пры цяперашніх варунках яе праца не мае ніякае мэты.

КОНСТАНТЫНОПАЛЬ. Агульнай падачай голасу (плебісцытам) жыхары акругоў батумскага, карскага і ардаганскага перэвагай 83 000 галасоў проці 2.000 выказаліся за прылучэньне іх да Турцыі.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

ЖЭНЕВА. Андрэева, аднаго з забойцаў гр. Мірбаха, пакаралі сьмерцю. Другога, Еленкіна, яшчэ не спаймалі.

БЭРЛІН. Галава кадэтаў, барон Нольдэ, сказаў карэспандэнтам газэт, што кадэты пераканаліся ў несумленнасьці ігры саюзьнікаў, каторые паддзержываюць зносіны з расейскімі тэррорыстамі. Расейская інтэлігенцыя апынулася паміж расейскім тэррорам і кіраванай большэвікамі клясовай вайной. Пры гэткіх варунках кадэцкая партыя павінна перайсьці да новай орыэнтацыі. Нарады аб гэтым будуць вясьціся ў Кіеві. Там можна будзе даведацца, ці запраўды ў немцаў ёсьць ахвота ісьці разам с кадэтамі. Левые акцябрысты йдуць за кадэтамі, толькі правае крыло іх яшчэ стаіць на старане саюзьнікаў. Але і правые акцябрысты раней ці пазьней расчаруюцца ў саюзьніках і дзеля карысьці расейскай нацыянальнай гаспадаркі далучацца да кадэтаў.

ТОКІО (Рэўтэр). Японія пастанавіла ўмешацца ў сібірскіе справы. Учынены патрэбные крокі.

ШТОКГОЛЬМ. «Правда» наказывае, што англічане на Мурманскім узьбярэжжы пачалі адкрыта варожые чыннасьці. Яны пасунуліся да 120 кіл. на поўнач ад Онежскага возера. У Кем прыбыло яшчэ некалькі тысяч англічан. 200 францускіх матросаў занялі Салавецкі манастыр і арыштавалі манахаў. Узяты ў палон 600 чырвонаармейцаў.

МАСКВА (В.Т.Б.). 19.VII. У ваколіцах Омску савецкіе войскі адступілі на станцыю Баганлінск.

У Архангельску кожын дзень бывае 20 прыпадкаў халеры, у Саратаве — 120.

Мурманскі савет зрабіў з англіцкай і францускай камандай умову, паводлуг каторай усе высаджэные на бераг войскі прыслухаюць савету. Саюзьнікі абязываюць даць інструктароў і аружжэ і карміць жыхароў.

Войскі саюзьнікаў ідуць уздоўж Мурманскай чыгункі і стараюцца адрэзаць Архангельск ад Валогды.

У Орэнбургу выкрылі змову афіцэраў з учасьцем соцыял-рэвалюцыянераў.

ЛЮГАНО. Урады ў Омску і Харбіне злучыліся супроць савецкага ураду, утварыўшы свой адзін урад с цэнтрам у Омску. За веннага міністра назначэн генэрал Колчак. Генэрал Іванов камандуе чэха-славакамі і дабравольцамі. Многа членаў былых дум зьехалося ў Омску, каб паддзержаць новы урад.

Усе расейскіе торговые і ваенные караблі перайшлі пад новую уласьць.

МАСКВА (П.Т.А.). 15. ліпня пад упраўленьнем савецкага ураду было 45 губэрняў з 90 мільёнамі жыхароў. 20 губэрняў с 40 мільёнамі жыхароў заняты нямецкім і турэцкім войскам. Абшар з 20 мільёнамі ўступлен Расеей паводлуг Берасьцейскае ўмовы. 20 губэрняў належаць да Расеі, але не знаходзяцца пад упраўленьнем савецкага ураду; у тым ліку дзесяць заняты чэха-славакамі і контррэвалюцыянерамі, восем — нямецкім войскам, дзьве — турэцкім.

МАСКВА. Ленін назначыў за галовы міністраў Керэнскага, Чэрнова, Цэрэтэлі і Скобелева па 250 тыс. руб. Аб'яўлено, што закон іх не бароніць.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Б. расейскі цар, паводлуг вестак з Масквы, застрэлен 16 ліпня ў Кацерынбургу. Прычынай гэтага было набліжэньне чэха-славакоў, катырым савецкі урад на Уралі не хацеў выдаць яго жывым.

МАСКВА (В.Т.Б.). 20.VII. Бывшы цар 16 ліпня па загаду ўральскага савету расстрэлян у Кацерынбургу.

Газэты пішуць аб гэтым:
«Воляй рэвалюцыйнага народу крывавы цар зыйшоў са сьвету найшчасьлівейшым спосабам у Кацерынбургу. Хай жыве крывавы тэррор!»

Дэкрэтам 19 ліпня ўсё меньне цара, царыцы, старой царыцы і ўсіх членаў царскай сям'і аб'яўлено меньнем савецкай рэспублікі.

МАСКВА. С прычыны монополізацыі заграничнай таргоўлі ўтворэн інстытут дзеля заграничнай таргоўлі, які і будзе кіраваць монополией. Заграничная таргоўля будзе аснована на абмене і компэнсацыі. Расея будзе даваць палатно, каноплі, мінэральные алеі, мэталы, якіе быццам ёсьць у вялікім запасе. Торговы інстытут будзе мець ува ўсіх старонах аддзелы.

Расейскі міністэр дарог, Брайтэнбах, і расейскі міністэр таргоўлі, Сідов, прыбылі ў Рыгу дзеля высьвятленьня некаторых пытаньняў аб гандлі і дарожных справах.

МАСКВА. Камісарыат народнай прасьветы наказывае аб рэформе вышэйшых школ у большэвіцкім духу. Навучаньне там будзе дарма. Дыплёмаў болей выдаваць не будуць акадэміцкіх ступеняў болей не будзе. Уводзіцца мэтода выбіраньня прафэсароў і конкурс пры іх назначэньні. Будзе арганізаваны апрычонны факультэт дзеля соцыяльных навук. Асобные вышэйшые школы будуць меняцца прафэсарамі.

З усяго сьвету.

ВЕНА Верхняя палата. Міністэр-прэзыдэнт Зейдлер гаворыць аб польскай справе. Першая палавіна задачы, значыцца асвабаджэньня ад расейскае няволі, выпоўнена, цяпер трэба стварыць варункі для бытаваньня польскага народу, задаволіваючые яго жыцьцёвые патрэбы. Урад зробіць усё, каб дайсьці рэзультатаў, каторые здаволяць усе стороны.

ВЕНА Палата паноў. Б. міністэр заграничных спраў, гр. Чэрнін, заяўляе:
«Выдзяленьне з Аўстрыі Галічыны канечна патрэбно дзеля ўладжэньня ўнутранай палітыкі Аўстрыі. Аўстрыяцка-польская разьвязка польскае справы павінна вызваць сцэпціцызм. Прыйдзе дзень, калі палякі станцуца больш мернымі і будуць рады, што наагул будзе ўтворэна незалежная Польшча»,

ГЭЛЬСІНГФОРС. Фінляндзкі сойм зацьвярдзіў мірные ўмовы Фінляндыі з Аўстрыей, Турэччынай і Баўгарыей.

Фінляндзкі ўрад заявіў, што ён выйдзе ў адстаўку, калі не даб'ецца манархіі. Толькі манархія можа забасьпечыць Фінляндыі незалежнасьць.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньні.

19.VII. Заходні тэатр.

Фронт нямецкага Насьледніка: Між Эн і Марн бітва ўзьнялася нанова. Французы пачалі там даўно жданае намі контрнаступленьне. Сьперша ворагам удалося ўварвацца на паадзінокіе пункты нашых перэдніх ліній і адціснуць іх узад. Нашы рэзэрвные дывізіі задзержалі ворагаў на лініі на паўднёвым усходзі ад Суассон-Нэйі і паўночным заходзі ад Шато-Т'ері. Паабедзі на ўсенькім фронці зламаліся вельмі сільные атакі ворагаў на іх новай лініі. На палудзенным фронце Марны ворагі не аднаўлялі атак. Між Марнай і Рэймсам, а такжэ на ўсходзі ад Рэймсу францускіе наступленьні адбіты. Чысло ўзятых ад 15 ліпня палонных перайшло за 20.000.

20.VII. Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Чыннасьць англічан крапчэла. У Мэтэрэн, на поўначы ад Мэрріс і на паўдня ад В'е-Бэркэн ворагі штурмавалі перад абедам. У Мэтэрэн яны ўварваліся; у іншых пунктах — адбіты, пакінуўшы палонных.

Фронт нямецкага Насьледніка: Між Эн і Марн бітва трывае далей. Панцырные самаходы на першай раніцы ўварваліся ў пярэдніе часьці нашых пазыцый. Пасьля крывавых бітв атака ворагаў адбіта на гарах на заходзі ад Суассон, на заходзі ад Гартэн, на ўсходзі ад Нэйі і на палудзенным заходзі ад Шато-Т'ері. Паабедзі лятуны наказалі аб надходзе новых варожых войск. У вечары ўзьняліся новые бітвы. Пасьля самага сільнага агню між Эн і Урк яны зламаліся пад нашымі контратакамі на паўдня ад Урк. На поўначы ад Гартэнь мы адкінулі ворагаў назад за яго пачатковые пазыцыі. Войскі кажуць аб незвычайна цяжкіх стратах у ворагаў. Шмат разьбітых панцырных самаходаў ляжыць перад нашым фронтам. За ноч мы ўзялі свае войскі с паўдзеннага на паўночны бераг Марны, не зьвярнуўшы ўвагі ворага. Наступленьнем на палудзенны бераг Марны найвышэйшая каманда даходзіла мэты, якой і дайшла. Гэтым наступленьнем мы сьцягнулі сюды варожые войскі і далі магчымасьць нашаму войску пад Рэймсам пасунуцца ўпярод і заняць вяршыны на лініі Норуа — Морон-Віле. Наступленьнем на паўднёвы бераг Марны мы, апрыч таго, прымусілі ворагаў перадчасна пачаць гатовіўшаеся наступленьне іх між Эн і Шато-Т'ері, якое пасьля двох гарачых дзён закончылося неўдачай для глаўнакамандуючага саюзьнікаў. Гэтак нашы войскі на паўдня ад Марны споўнілі сваю задачу. Глаўная каманда ўзяла іх адтуль назад дзеля новых, болей важных задач.

Учора ізноў зьбіты 30 варожых самалётаў і 7 прывязных лятучых шароў. Паручык Левенгарт дайшоў сваіх 39 і 40 пабед. Паручык Менкгоф—39. Капітан Бэртгольд—38-й.

21.VII. Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Пасьля вельмі вострых артылерыйскіх бітв на Анкр пачаліся англіцкіе пяхотные атакі між Бомон і Амэль, каторые адбіты с цяжкімі стратамі. Гэтак сама адбіты ў вечары атакі англічан на ўсходзі і палудзенным усходзі ад Эбітэрн.

Фронт нямецкага Насьледніка: На поўначы Эн мы адкінулі францускіе атакі між Нуврон і Фонтнуа. Між Эн і Марн ворагі новымі дывізіямі памыкаліся дайсьці разьвязкі баталіі. Яны адбіты с цяжкімі стратамі. Алжырскіе, Туніскіе і Сэнэгальскіе войскі нясьлі на сваіх плячох увесь ціжар баталіі ў ворагаў. Сэнэгальскіе нэгры ішлі разам с панцырнымі самаходамі перад белымі францувамі. Амэрыканскіе нэгры, англічане і італьянцы былі перамешаны с францувамі. Пасьля двох дзён цяжкой баталіі наступацельны дух нашых войск ізноў выявіўся ува ўсей сваей сіле ў нашых контратаках. На вяршынях на заходзі ад Суассон варожые атакі, прыгатаваные найсільнейшым барабанным агнём, зламаліся пад нашымі контратакамі. Варожая пяхота да 7 разоў атакавала адрэзак Суассон-Т'ері. Напаўночным заходзі ад Гартэн штурмы зламаліся ўжо перад нашымі лініямі. Густые масы ўцекаючых ворагаў расстрэліваліся агнём нашае артылерыі, пяхоты і кулямётаў. На паўдня ад Урк наша контратака зламала варожы штурм. Амэрыканцы мелі асабліва вялізарные страты на паўночным заходзі ад Шато-Т'ері. У начы мы без ніякіх перашкод са стараны ворагаў перанесьлі нашу лінію абароны на поўнач і паўночны ўсход на Шато-Т'ері. Ворагі 4 гадзіны абстрэлівалі пакінутые намі пазаўчора пазыцыі на палудзенным беразі Марны. На палудзенным заходзі ад Рэймсу ворагі вялі вельмі сільные атакі проці ўзятых намі пазыцый між Марнай і Ардр. Англічане і італьянцы пасьпяшылі сюды на помач францувам. Пад нашым агнём і нашымі контратакамі штурмы ворагаў адкінуты з вялізарнымі стратамі. Учорашні дзень баталіі паводлуг сваіх рэзультатаў паставіў начальнікаў і войскі на вышыню даўнейшых пабед.

Мы зьбілі ўчора 24 самалёты і 3 прывязные лятучые шары. Капітан Бэртгольд дайшоў 39 пабеды.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

ВЕНА (В.Т.Б.). 20.VII. Урадова. На заходнім фронці Тыроло адкінуты італьянскіе наступленьні. На Монтэ Павэнто мы былі прымушэны ўступіць высунуты ўпярод апорны пункт.

У Албаніі сягоньня раніцай пачаліся новые бітвы на поўначы ад Берату.

ЛОНДОН. У бітвах на паветры пры Шато-Т'ері пагіб сын бывшага амэрыканскага прэзыдэнта, Рузвэльта.

ЖЭНЕВА. Банк Францыі перавёз свае запасы золата і клайноты ў Бордо.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман» Рэдактар Язэп Са лавей.